

собою правомірне, цілеспрямоване кількісне та якісне применшення у процесі правореалізації тих можливих моделей поведінки (правомочностей), які складають основне право (свободу) особи, з боку інших осіб. Можливість обмеження основних прав і свобод людини державою передбачено фактично у всіх міжнародно-правових актах, які регламентують права людини й основоположні свободи. Кожен договір визначає межі можливих обмежень та вичерпний перелік підстав для них, а також установлює низку прав, які за будь-яких обставин не можуть бути обмежені.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL:[https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text) (дата звернення 22.04.2022).
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 381-384.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

*Осауленко Андрій Олександрович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
Донченко Дар'я Володимирівна,
студентка 202 СПРБ групи ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ*

ЕВОЛЮЦІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Конституція України [1] є основним законодавчим актом держави, прийняття якої відбулося 28 червня 1996 року українським парламентом – Верховною Радою України після так званої «конституційної ночі». Основний Закон України визначає права громадян, організацію та функціонування державних органів, а також встановлює основні гарантії прав та свобод людини і громадянина. Конституція України є фундаментом демократичної держави, її важливість полягає в тому, що вона визначає правові засади функціонування української політико-правової системи, забезпечує стабільність та захист прав людини і громадянина, а також визначає шляхи розвитку країни.

Однак, процес підготовки Конституції України тривав цілих шість років з 1990 по 1996 рік. Всього було запропоновано 15 проєктів Основного Закону – від Конституційної комісії, політичних партій, науковців. Конституція України могла бути не прийнята 28 червня 1996 року, так як напередодні історичного засідання парламенту Президент України видав указ про проведення всеукраїнського референдуму 25 вересня 1996 року про прийняття нової Конституції України. Однак, після прийняття Конституції, цей указ був відкликаний.

Українська парламент зобов'язаний дотримуватися принципу конституційності при прийнятті законів, уникати прийняття нормативно-правових актів, які протирічать положенням Конституції. Інші українські державні інституції, такі як Кабінет Міністрів, суди, Служба безпеки та Національна поліція тощо, мають вести свою діяльність і ухвалювати рішення з упевненістю в їхній конституційній відповідності. Будь-які діяльність цих інституцій повинна бути згідно з принципами, закріпленими в Конституції. Зміни до Конституції вносяться складніше, ніж до інших законодавчих актів і вимагають більшої процедурної складності та часових затрат.

Протягом усього періоду дії Конституції України відбулася еволюція Основного Закону, проведено більше шести офіційних процедур з її зміни. Виділимо декілька періодів зміни політичної системи України, які, на нашу думку, дозволять простежити основні етапи еволюції Конституції України:

1. 1996–2004 рр. – президентство Л. Кучми: Україна останньою серед колишніх пострадянських держав ухвалила свій Основний закон. Хоча Л. Кучма спробував приписати прийняття Конституції до своїх беззаперечних досягнень, причиною її необхідності було не стільки бажання президента, скільки внутрішній конфлікт між різними гілками влади. Це призвело до створення президентсько-парламентської республіки, де Л. Кучма мав значний вплив на уряд. Під час свого другого президентського терміну він стикався з опозицією з боку парламенту, який був обмежений у повноваженнях і часто не підтримував його рішення. Ця конфронтація призвела до втручання народу України під час Помаранчевої революції, в результаті якої було здійснено значні політичні зміни.

2. 2004–2010 рр. Для подолання гострої політичної кризи під час Помаранчевої революції, на вимогу політичних сил В. Януковича та Л. Кучми – 8 грудня 2004 року Верховна Рада ухвалила Закон України № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України» [2] та («в пакеті» до нього) про внесення змін до закону про вибори Президента (останні дозволили провести переголосування 2-го туру виборів Президента). Того ж дня Президент України Л. Кучма підписав ці документи. Ці зміни передбачали перехід України до парламентсько-президентської форми правління, що значно вплинуло на процеси ухвалення рішень у країні. Це було першим кроком до коригування Конституції з метою адаптації до нових політичних реалій. Пізніше, у період з 2006 по 2009 рік, члени Партії регіонів підтримували цю реформу, оскільки вона надавала їм більше можливостей повернути владу у свої руки. Проте, після отримання влади у 2010 році, ситуація знову зазнала змін.

3. 2010–2014 рр. В. Янукович виграв президентські вибори, а невдовзі

народні депутати, переважно з Партії регіонів, звернулися до Конституційного Суду з вимогою скасувати конституційну реформу 2004 року. Рішення суду було прийнято негайно: 30 вересня того ж року визнано, що закон, що реформував Конституцію, був прийнятий з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття [3]. Повернення до Конституції 1996 року та президентсько-парламентської форми правління призвело до того, що В. Янукович отримав більше владних повноважень (зокрема, отримав пріоритетне право на формування уряду, яке за конституційною реформою 2004 року мав парламент).

4. Період з кінця 2013 р. та початок 2014 р. є одними з найтрагічніших в історії України. Початок Революції гідності був реакцією на зміну курсу держави президентом В. Януковичем у східному напрямку та призвів до сотень загиблих під час протестів. Надмірне використання влади президентом та криваві події зими 2014 року спонукали 21 лютого депутатів проголосувати за відновлення Конституції 2004 року (закон № 742-VII «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» [4]). Це рішення було прийняте з метою збереження інституту влади в умовах втечі В. Януковича та початку російської окупації українського півострова Крим. Це був перший випадок в історії, коли Конституція була змінена не для перерозподілу влади, а для збереження держави.

Вказані вище зміни Конституції прямим чином кардинально змінювали політичну систему держави. Окрім них прийняті й інші законопроекти щодо зміни Основного Закону. Так, наприклад, зміни до Конституції також приймали в 2011 році (закон «Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 01.02.2011 № 2952-VI), 2013 році (закон «Про внесення змін до статті 98 Конституції України» від 19.09.2013 № 586-VII), 2016 році (закон «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) від 02.06.2016 № 1401-VIII) тощо.

Таким чином, наразі є чинною Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, зі змінами, внесеними Законами України № 2952-VI від 1 лютого 2011 року; № 586-VII від 19 вересня 2013 року; № 742-VII від 21 лютого 2014 року; № 1401-VIII від 2 червня 2016 року; № 2680-VIII від 7 лютого 2019 року; № 27-IX від 3 вересня 2019 року.

В науковій спільноті загальноновизнаною є думка, що найбільш ідеальним нормативно-правовим актом є той, який не потребує подальших змін. Конституція не є таким нормативно-правовим актом, який рекомендується часто змінювати, оскільки це свідчить про незрілість та недосконалість політичної системи держави. Українська демократія є доволі молодою з обмеженим досвідом у сфері державотворення, оскільки протягом значного історичного проміжку українські землі та український народ перебували під владою іноземних держав. Саме тому зараз вкрай важливо враховувати негативний досвід минулого, щоб у майбутньому уникнути подібних помилок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#>.
2. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 08.12.2004 № 2222-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-IV#Text>.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-45/2010 від 30.09.2010 р. № 20-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10#Text>.
4. Про відновлення дії окремих положень Конституції України : Закон України від 21.02.2014 № 742-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-VII#Text>.

Поважнюк Ксенія,

*курсантка 107 навчальної групи ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Чеханюк Леся Володимирівна,

старший викладач кафедри

конституційного права та прав людини

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ

Державний лад, за якого вирішальна роль у прийнятті рішень і врядуванні належала народним зборам і голосуванню, у стародавні часи називали демократією [1, с. 769-770]. Україна, як суверенна і незалежна держава, здійснила великий крок до утвердження демократичних цінностей, прийнявши 28 червня 1996 року Конституцію України. Цей основний закон визначає правову основу державного устрою, закріплює права та свободи людини і громадянина, а також визначає принципи, на яких будується демократичний лад країни. Закріплення демократичності у Конституції України має важливе значення для розвитку держави та суспільства, забезпечуючи верховенство права, розподіл влади та участь громадян у прийнятті рішень [2].

Суддя Київського апеляційного адміністративного суду Бабенко Костянтин пише, що «принцип демократії в Конституції України закріплюється статтею 5, яка вказує: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [3]. Не можливо з ним не погодитися, оскільки принцип демократії полягає в тому що джерелом влади є народ.

Конституційне закріплення демократичності в Україні є актуальним питанням для розгляду, адже воно є ключовим аспектом побудови державності та забезпечення прав і свобод громадян. Демократичні принципи, закріплені в